

Cédulák XVI.

– A Titkot üztük mindahányan, / s az évek szálltak, mint a percek, / véred kiontott harmatával / ó, irgalmazz nekünk, Jézus Herceg! – Faludy, ki más mondta volna ki helyettünk is a könnyörgés szavát: irgalmazz! Bűnös az ember a kezdetektől, vagy fölösen szorong, hisz nyomorult földi élete folyvást bűnre kényszeríti? Jámbor papok prédikálnak az eredendő bűnről! De melyikről? Azóta bűneink lajstroma csak szaporodott, mármár végtelenné... Költönket feszíti a kimondás szüksége, szólni, mint majd utolszor, mintha nyakadon lenne a kés, egyetlen szavadra, ha volna időd, ám órád lejárt, s nincs kitől kegyelmet kérni. De lennének hallgatók, akiknek fontos szavad? Volna örökségként mit mondanod? Varázsszót hagyni rájuk? Különben ismersz illet, vagy csak álmodol? Oly kivételes lennél, míg milliók és milliók mennek el, mint napra éj következik, de te megtudtad a titkot – részükre is? Aligha. Csupán azt tudod, itt jártál e baljós partfalon, mi szél sodort éppen ide, s hová tovább – sem eddig, sem később nem tudhatod. Így rendeltetett, érd beennyivel, s tudd, aligha várják válaszod.

– Csongrád megye egykori legendás politikai hatalmassága emlékiratait írta, tavaly ment el, 90 évesen. Telefonon kerestem fel, kérdésekre közölte, nem ad interjút, emlékiratai sem jelennek meg most, mert egyesek bizonyára arra használnák föl, hogy gyalázzák a szocializmus jó dolgait is, fogalmazott kissé talányosan. Végül is ez utóbbi veszély valós, ha őszintén megszólalna azokról az évekről, a szörnyek idejéről, sokan szégyellnék, hogy valaha is hittek akkori álmaikban... Egy minapi politikai vitaműsorban a műsorvezető szentségelt a neki ellentmondó szerkesztőre, aki nem fogadta el egy regényíró véleményét, miszerint kisszerű, jelentéktelen, aljas, tolvaj, rabló, sötét rasszisták kormányozzák

vissza hazánkat a háború előtti fasiszta időkbe. Miközben itt vannak ő és remek társai, akik ezek miatt nem nyernek teret a vezetésre. Lám, a hajdani teljhatalmú vidéki politikai nábobnak igaza volt, memoárjainak higgadt megítélésére számítani dőreség lenne. Jó kérdés, miért tartunk itt. Talán még mindig az elhúzódo rendszerváltástól szenvedünk. A Szovjetunió katonai erején nyugvó kelet-európai szocializmusok rajtuk kívül álló okokból megszűntek, mondhatni, a világtörténelem elsöpörte őket, az új rend pedig változást követel mindenkitől. A tisztességes munka gyakran kevés a tisztos megélhetéshez, a diploma sem garancia, a gazdagok gyorsan tovább gyarapszanak, miközben a szegényeknek még az életben maradási esélyei is látványosan romlanak, mint az a (gyarmati) vadkapitalizmusban megszokott. Akkor most ezt akartuk – vagy így lett?

– Isten szabadnak teremtette az embert, de olyan világba helyezte, amelyben nem mentes a körülmények szorításától. A döntés lehetősége, melyet a Teremtőtől kaptunk, az embernek a többi földi lényhez viszonyított másságából eredő szükségszerűség, s nem holmi romantikus ajándék. A növények és állatok viselkedése általában előzetesen meghatározható, az emberé nem. Camus az ember szabadságának legfőbb bizonyítékát az öngyilkosság lehetőségéhez köti, amely ugyan ezernyi külső és belső körülménytől függő, de létező összefüggés. Az önbíráskodásnak ez a formája ugyan istentelenségnek számít a kereszténységben, de nem kérdés, hogy a helyzetét szabadon megítélő és döntéshozó egyén számára alapjog. Paradicsombéli felkészítésük ellenére is Ádám és Éva önálló földi életükben ismeretlen terepre érkeztek, ahol végső soron nekik és utódaiknak maguknak kellett és kell azóta is helytállni. Angyalkíséretünk, talán

védőőrizetünk ellenére is kényszer volt s maradt a folyamatos testi-szellemi készenlét, amelyet fokozott mértékben megköveteltek a természeti vagy éppen a közösségi élet konfliktusai. Az elsők és utódaik folyvást megújuló élethelyzetei egy alapszintű felkészültséget igényeltek, melyet Isten az ember „életre lehelése” által belénk plántált. Ez azonban az átlagos élethelyzetek kezelésére meg az (így is) előbukkanó problémák megoldására szolgált, de már kevés volt a kivételes, rendkívüli fordulatok helyes megválaszolására. Így ha az ember egykori életindulásakor kapott is Teremtőjétől bizonyos képességeket, alkotóerőt, kreativitást, ez egy befejezett lény esetében csak egy zárt rendszerben, kiszámítható konfliktusokkal biztosíthatta volna túlélését – ám előreláthatatlan, élet-halál helyzetek kezelését még segítséggel sem. Ezért az ember teremtése után sem vált „befejezett” lényvé, hanem a kapott alapképességek fejlődése függvényében azóta is mindig változik, formálódik. Ez a távolról sem egyenes vonalú önfejlődésre történő felkészülés zárulhatott le a paradicsomból való kiűzetéssel. Az ott időtlen időt megélt emberpár drámai kiűzetése azonban csak egy új szakaszt nyitott az ember életében, továbbra sem fejeződött be változása. Az ember nem lezárt lelki-szellemi milvolta megmutatkozott a bűnbeesés utáni büntetés elfogadásában, amely egy extrém főpróbája lehetett minden azóta következett végletes élethelyzetnek. Végzetes fordulatokra a még folyamatos változás állapotában élő embert nem lehet fölkeszíteni, neki magának kellett ezt a rendkívüli helyzetet túlélni, változva megmaradni. Isten haragjától nem roppant össze, nem vesztette el öntudatát, mondhatni, megőrizte lélekjelenlétét, elfogadta a kiűzetést, mint megtorló csapást, mi több – megőrizte istenhitét. Vajon a mai európai ember hogyan viselkedne ilyen rettenetes helyzetben, Isten haragjától sújtva... Vagy inkább az (is) történt, amit Madách hitt: Isten nemcsak sújtotta, hanem gyámolította is a kiűzött embert! Nem elpusztítani akarta, hiszen ezt „szemvillanással” is elérhette volna – nem, Isten csupán önálló földi útjára küldte az embert, véget vetve paradicsomi időtöltésének. Mi minden történhetett még ott, amiből mi csak annyit tudhatunk – Ézsaiás szavával „együtt lakik farkas a bárányal, s a párduc együtt tanyázik a gödölyével”.

Természetesen a kiűzetés után már minden megváltozott, a kegyelmi állapot véget ért, a párduc pedig már véres lakomát csapott a gödölyéből – amikor tehette...

– mai világunkban fölfoghatatlan hatalom összpontosul láthatatlan kezekben, hisz végül is arra fordítják világunk s vele sorsunkat, amerre akarják... A tanerő „tanít”, netán nevelni igyekszik, miközben a gyerek lelke már rég foglalt! A média szárnypróbálgatásai kezdetén milyen réműletet váltott ki Orson Welles Világok harca c. rádiójátéka. A mai filmtechnikával mit nem lehet elérni, van-e olyan gát, amelyet a mozi nem tud áttörni? Ha pl. az amerikai film az ISIS-től fog parázni, akkor a muszlimok az eredendő bűnös szerepét kapják, amit Hollywoodban már rég gyakorolnak... Irányítja valaki ezt a mai örületet, amit megélünk évtizedek óta, vagy csak gomolyog magától? Globalizáció és még valaki 8. utas... Ébren alvó boldogok...

– *jó dolgod van, szép madár! Én meg, látod, mint az álom / szállok soha nem volt tájon / hol a lélek teste nélkül erre-arra jár.* (Weöres Sándor: Rongyszőnyeg 46.)

– az eldobott kő végül valahogy mindig a Sátán kezében köt ki... – Teilhard de Chardin szavai, akire egy asszony hivatkozott a minap, visszatekintve fél századdal előbbi életének drámai eseményére. Talán azt jelenti, hogy legtöbbször a szenvedély, az önértékelési zavar vezérli tetteinket, melyek olykor féktelenségük miatt hosszan tartó zavart okozhatnak... Az elhajított kő, amelyet nem fékez a következmények félelme. Mégis, az élet gyönyörűsége a szenvedély – megóvhat tőle jó sorsod, s megúszod, de elmarad a kaland izgalma! Igaz, édesen fáj a szenvedély, de csak ára boldogságnak... Nincs biztos sorvezető, neked kell élned, s vállalnod az élet kihívásait, vagy meghátrálnod előlük.

– fölszín, ami „látszik” – más, ami van. Fölül a csónak, alul a víznek árja. Harmónia, ha egy az akaratok, de ez ritka kincs. Törekvéseik egybeesésének mértéke mutatja várható ütközéseik esélyét és erejét, sőt bekövetkeztének idejét is sejtetik. Ellentétek mértéke jelzi az őket hordozó

dolog benső feszültségének mértékét, miközben eltérésüket sem lehet figyelmen kívül hagyni. Mindez valamiként összefügg Platón folyton elfelejtett alapkérdésével: ha minden változik szakadatlan, miért nem múltott már el a világ? A folyó látható felszíni hullámozása mozdulatlan sziklára épül?

– még megadatott látnom, messze túl a 80-on – mesél a vén pap... Kórházi látogatáson voltam, több fiú is bent feküdt, szerencsére már erősen gyógyulóban, félig már fociztak is a folyosón. Civilben voltam, ezt a kommunisták alatt szoktam meg, de jó is volt így. A fiúkkal beszéltem, elmesélték a balesetet, nagyobb baja senkinek nem esett. A kórteremben a fal mellett egy öregember feküdt. Odamentem, megfogtam a kezét, mondom neki: Jézus Krisztus küldött. Felült, mint akibe kígyó csípött, kidagadtak a szemei, és valamit kiabált. Nem értettem, zavarosan dadogott, de olyan indulatosan, azt gondoltam, valami baj van a fejével. Magyarázott tovább, az ágyról is felugrott, kimentünk a folyosóra, de nem hagyta abba a jajveszékelést. Egyszer csak megkérdezte, mi a véleményem Olti Vilmosról. Mondom neki, de most én lepődtem meg nagyon a kérdésén, az vérbíró, mit akar tőle! Az végeztette ki Mindszentyt, elítélt engem, paptársaimat. Az egy vérbíró! Erre az öregnek reszket keze-lába, kérem, ne mondja ezt, én vagyok Olti Vilmos. És irgalmat kért, mert ezeket nem ő követte el, neki ezt parancsolták. Sírt, zokogott. Néztek bennünket a folyosón a fiúk, nem lehetett ott beszélgetni. Föladtam neki az utolsó kenetet, ő csak ezért könyörgött, irgalom, irgalom! Egyszer csak mondom neki, aki kér, annak adatik. Megkapom, kérdi, de folyik a könnye, nincs magánál. Megkapja-suttogom. Erre elhallgat, és az arca sugárzik.

Olti Vilmos 2005-ben halt meg, 91 évesen. A tisztelendő úr szerint a keresztény rítusnak megfelelően itt a Földön irgalmat kapott...

– katonaelményeiről beszélt az orvos, aki bár a vasutas-egyenruhát sem látja szívesen, de a tiszti uniformist többször is hordta, valahányszor a NATO kötelékébe „sorozták” a magyar egység tagjaként. Szívesen mesélt, készséggel hallgattam, közben fölöttlött, a katonaviselt ember tán mind ilyen... A Csontváry megfestette mostari

Öreg híd helyreállításánál is járt, a hidat ágyúgolyó rombolta le, megelőzve a tankok átvonulását. A háború céltalanul is rombol, építeni békében szokás. Mesélt egy másik szétlőtt hídról is, a hidat szintúgy magyar utászok építettek újjá, ezt a Száván. Egy gyermekkori mondókát idézek, amelyet Trianon után már nem is értenek, mert annak előtte a Száva még akkori hazánk, a Monarchia része volt. Szóval a magyar hidászok egy pontot építettek a két part között, munkájuk idején amerikai katonák biztosították nyugalmukat. A víz fölött és másutt is tejfölként kavargott a köd, a doktor a parton álldogált, maga is golyóálló kerámiamellényben, jóllehet az orráig is alig látott a ködben. Egyszer csak fény villant föl a túloldalon, és dőrejt hallott, majd egy madár, fehér galamb zúgott át a folyó fölött, szinte súrolva az arcát. Rögtön tudtam, megszületett az unokám, zárja a történetet. Kis szünet után hozzát teszi, alig pár perc múlva a szigorú rádiócsend ellenére rádióüzenetet kapott: lányunokája született. Amint elmesélte, a neves orvos kissé zavartan csóválja a fejét, mondd nyugodtan, nem hiszed el, nekem is hihetetlen, pedig velem történt, teszi hozzá. Gyermekként hallgatom.

– az ismert kördoki, helyi képviselő, a város történetének jó ismerője, mindig terveket dédelgető, talán kicsit fellegjáró álmodozó, fél tucat gyermek apukája, néhány éve előbb csak kéthetente hétvégeken vállalt ügyeletet egy angol városban, majd feladta itteni praxisát, képviselőségét, és kiköltözött. Azóta évek teltek el, sokan el is felejtették, akit érdekelt, annak meg is indokolhatta távozását, annak idején dicsekvően mondta, a kéthetenként hétvégi ügyeletekkel többet keres, mint itthon egy hónap alatt. Minap egy londoni élményét osztotta meg egykori várososa lapjának olvasóival, amikor a százados angol demokrácia apróbb megingása lett téma sokfelé, a szigetország lakóinak Brexit utáni idegenellenessége. Szóval a kördoki, immár ottani polgár, egy kocsmában iddogált szintúgy magyar származású kollégájával, és két sör közt anyanyelvükön csevegtek. Tették, mígnem a csapos közbeszólt, mondván: angol kocsmában angolul beszélünk, különben kívül tágasabb... Ennyi. A doki ezt úgy fordította le, ha az angoloknak nem kell a munkája, elmegy Skóciába, ott tárt karok-

kal várják... Még nem jön haza, tán soha nem is fog – fordítottam le magamnak szavait. Sok évvel ezelőtt a hajdani Szovjetunióban egy zsúfolt buszon szorongtam, kezemben egy ott vásárolt gyermekbicajjal. Valamit mondtam magyarul egy mellettem álló, szintúgy nyelvtanfolyamos társnak, mire egy idős hölgy (eufemizmus!) vélhetően ékes orosz nyelven, üvöltve, átütő hangon közölte velünk: „Amíg orosz kenyeret eszel, oroszul beszélj!” Akkoriban ezért is elmarasztaltam a birodalom urait. Álmomban nem gondoltam ehhez hasonlót az angolokról.

– szokott helyén, az első sorban, évtizedeken át, a rendszerváltás után is, természetesen bűnvallás nélkül. Végül is az utódpartban posztol, önvád nélkül vállalva önmagát. Ez derék, egyenes beszéd. De a nyilvános számvetés, mint régimódi bűnbánat – elmaradt. Nincs egyedül, mások is így tesznek. Most egy évtizedekkel korábbi, az 1986-os írószövetségi ülés jegyzőkönyve jelent meg, ebben olvasom a nevét, mely után a meghatározás: kommunista politikus. Az írószövetség közgyűlésének a megtartását a szűken vett pártvezetőség, köztük ez a hölgy, igyekezett megakadályozni. Odatartozott ő is, igen szépen fogalmazva „antidemokrata hatalomgyakorlóként”. Nem kérdezi senki, nincs is mire válaszolnia. Akkor sem kérdezték múltjáról, amikor ha-

talma csúcsán volt, a rendszerváltás után, ama nyolc évben, magas közhatalmi posztot betöltve az új parlamentben. Talán ezért a hallgatásért tartunk itt, e közönyös demokráciában.

– Te fogod föláldozni az embert, aki magában hord engem – de hogy jól értsük Jézus Júdás-hoz intézett szavait: csak az ember teste az, amit föláldoznak, Jézus lelkét azonban nem, hiszen az maga Isten. Eretnekség, vagy sem – aki elolvassa Júdás elveszett evangéliumát, találkozik e megrendítő szavakkal. Amiként a ki nem mondott kérdésre is választ kapunk így: Miképpen volt lehetséges Jézus földi útjának tragédiába torkolló szakasza, ha egyszer fűszál nem rezdül az Ő akaratára ellenére...? Júdás elveszett evangéliuma szerint Jézus földi története Isten akaratára szerint ment végbe, s Ő Júdást szemelte ki az „áruló” nehéz szerepére, föláldoznia az embert, aki hordozta a Szent Lelket. A vallási intézmény természetesen „kiegyenesítette” ezt a horrorba forduló történetet, jókra és gonoszokra osztva Jézus tanítványait, mintha ilyen egyszerű volna a világ. A történetek értelmezésének a másik lehetősége, melyet ez a kopt nyelven fennmaradt papirusz hordoz évezredek óta, tudhatatlan. Különben bűnbakká tenni egy embert sokkal könnyebb, mint azon gyötrődni – ami történhetett... Lám, így volt ez mindig is.

Tavaszi I.